

ATREVIM-NOS AMB LA VESSANT HUMANA!¹

– Georges Soleilhet² –

Educador especialitzat. Poeta, pintor.
La Tour-d'Aigues (França)

Fa 45 anys que va començar l'avençura de la Bourguette.

Aleshores, els «autistes» tan sols tenien cabuda en el sector sanitari (hospital psiquiàtric) i, de vegades, en els centres medicoeducatius, en ser considerats com a deficients profunds.

Sensibilitzat per un tipus d'educació «guaridora», pel reconeixement de la persona que hi ha en cadascú, per l'acolliment humà de la discapacitat, vaig reunir en el meu primer lloc de treball aquests infants que no eren compresos ni respectats ni ajudats. Vaig aconseguir una caseta on podíem compartir durant el dia les coses bàsiques de la vida: conèixer, preparar un àpat, jugar, escapar-nos a passejar...

Una mare que tenia un fill amb un patiment terrible, que havia destrossat la vida familiar, es va quedar vídua de sobte i es va voler dedicar a crear un indret privilegiat per a aquest fill i els seus companys que arribaven a l'edat de deixar de tenir-los a càrrec i es trobaven amb l'hospital psiquiàtric com a única alternativa.

Vaig acceptar la proposta de persuadir l'administració de que creés una institució específica per a l'autisme...

...i, de passada, aconseguir que aquest lloc (internat continu) no estigués format per un centre, sinó que consistís en cases de poble, amb una granja on desenvolupar activitats vitals, a partir

d'un enfocament que unia el principi ètic i el principi tècnic:

- principi ètic: una vida que no fos un camp de concentració, habitatge significatiu i humà (habitacions autèntiques), inclusió en la vida social del poble;

- principi tècnic: la vida de l'infant no es concentra en un sol indret aïllat, on tot gira al seu voltant, sinó que s'estableix en relació amb altres llocs on s'estarà i amb altres persones; «en un altre lloc, amb altra gent que no siguin el meu educador i els meus companys»; els canvis no estan propiciats arbitràriament sinó que són inherents a l'estructura.

La Bourguette va veure la llum a la zona sud del Luberon, a 20 minuts d'Ais de Provença, amb 4 cases de 7 joves. Al cap de 3 anys es crearia el Grand Réal, amb 4 cases de 8 adults.

Com a element transversal a tot el sistema i que dóna sentit a la vida de cada casa, hi ha la reunió per conversar, un punt de referència fonamental i estructurador del temps, que aplega els participants i els habitants cada setmana, el mateix dia i a la mateixa hora per a tot-hom. Serveix per aportar informació i en les converses es reprenen les vivències, les dificultats, els incompliments de les normes de vida: «les paraules són la llei, les prohibicions són contractuals».

La realitat de la casa demana que sigui gestionada per cada petita comunitat, de manera que ells mateixos s'encarreguen de preparar els àpats, anar a comprar, netejar els locals, rentar la roba, etc. Així, els inquilins es converteixen en veïns, en actors de la vida del municipi.

El que semblava un impossible deixa de ser-ho i els participants, des de l'educador fins a la propietària de la casa, saben quina mena d'ajuda concreta

han d'oferir. L'educació no es basa en el condicionament, sinó en l'aprenentatge (compartit) de la vida en el sentit bàsic.

En el context d'aquesta vivència compartida en la pròpia vida, el noi podrà posar a prova les seves pors davant la realitat, els canvis, els sentiments i, durant la comunicació que es genera en la reunió, pensar-hi en un llenguatge propi.

La comunitat de cada casa també permet una solidaritat «fraternal» i, de fet, realment terapèutica. Se li dóna suport i es potencia. Pel que fa als nois, cal vetllar per una composició heterogènia quant a problemes i edats fins a l'adolescència, en què la preparació per a la vida adulta (aprenentatge de la relació social, formació professional, cursos a l'exterior) és prioritària i necessita la coherència del grup. Al seu torn, el temps de les activitats és profundament educatiu i guaridor a parts iguals.

PROPOSTES PERQUÈ ELS NOIS DESCOBREIXIN, EXPERIMENTIN I APRENGUIN

És humà que, amb l'excusa de respectar-lo, el deixem tancat entre les parets del seu autisme? És humà privar-lo de la seva humanitat amb el condicionament perquè això sigui habitable per a tots?

- activitats agrícoles com a base: «fer créixer la vida», propostes d'agricultura tradicional, essencialment manual, en què cadascú té una feina, encara que sigui la més humil de recollir els ous...

- principi de la bobina, «estirar el fil»: transformar sistemàticament la producció a l'engròs en productes de consum de qualitat; per exemple, que els nois facin pa i melmelades o que els adults abasteixin el restaurant de verdures, formatges, aviram...

¹ Traducció realitzada de l'original en francès per Aurèlia Manils.

² Creador l'any 1973 de les primeres institucions medico-socials específiques per infants i adults amb autisme a França. Director de les institucions La Bourguette, Grand Réal i Valbonne durant més de trenta anys. Autor del llibre "L'autisme ou la personne".

- «guanyar-se la vida»: salaris amb ajuts, ingressos de l'agricultura (viticultura, avicultura, cabrissa, olivicultura), recuperació de l'artesania (ceràmica, ferreria, ebenisteria...)

- aportació al territori: creació d'un molí d'oli tradicional, ebenisteria de xiprer i d'olivera, receptes antigues pel restaurant...

Aquestes propostes, aquesta relació amb la realitat, exposen els nois i els adults a la reaparició d'angoixes arcaïques més o menys tapades per l'aïllament, pels estereotips, pels seus propis mecanismes de defensa habituals...

Això demana bondat i comprensió, ja que tot ha de ser entès, i entès per damunt de tot, amb la condició que evitem de protegir-nos excessivament de l'efecte que ens causa la seva angoixa i, al contrari, acceptem què ens revela aquesta sobre els nostres problemes per tal de superar-los.

La institució ha de ser prou flexible en les seves «creences» per permetre l'ensenyament que hem d'obtenir d'aquestes trobades entre ells i nosaltres.

Hem d'entendre, finalment, a través de la nostra subjectivitat i dels vincles de

compensació que estem temptats, sense ser-ne conscients, d'establir amb ells, que el vincle «autista» (de fusió) entre la mare i el seu fill autista és una trampa a la qual ella és arrossegada per la percepció amorosa del terror del seu fill que l'empeny a tornar amb ella abans del seu naixement impossible.

I, per tant, ensenyar-li que ella sap què és l'autisme del seu fill i nosaltres, amb ella, aprenem que també ho podem saber.

I que, junts, aquests coneixements desfaran el nus que hem fet al voltant de l'infant.

Per acabar, tres històries que parlen per si mateixes.

1. «El principi d'en Bertil»

Això va passar a La Tour-d'Aigues, a la casa de La Brèche. Feia una setmana que havia obert; esperàvem l'arribada d'en Mourad, un nen autista d'uns deu anys, endarrerida per la seva hospitalització a causa d'una anorèxia molt greu...

Va arribar, com el supervivent esquelètic d'un camp d'extermini, sense mirar, sense mirada; va seure a terra, al racó de la cuina, just al darrere de la porta. Un cop allà, de seguida es va començar a

gronxar, endavant i enrere, picant de cap contra la paret amb força, tanta que s'havia provocat una durícia a la nuca!

Nosaltres ens havíem reunit tots en aquesta cuina per rebre'l. Aquesta trobada ens va omplir de terror: era un desconegut per a nosaltres i encara s'hi tornava més al davant nostre, un absent i no un supervivent!

I llavors, enmig d'aquell silenci que tots compartíem, nois i adults, en Bertil (un noi de tretze anys, afectat d'una psicosis infantil), ens va dir amb seguretat i tranquil·litat que aniria a buscar un paquet de galetes a la seva habitació per donar-li.

I amb la mateixa tranquil·litat, torna amb el paquet. L'obre, s'acosta a en Mourad, en treu una galeta... En Mourad deixa de picar amb el cap... En Bertil li allarga la galeta, en Mourad l'agafa, se l'acosta a la boca, en mossega un bocinet, la rebutja violentament... i torna a començar amb els cops de cap, els ulls inexpressius mirant al sostre.

En Bertil es tomba cap a nosaltres i ens diu: «primer, cal donar-ho!», se'n va cap a la llar de foc de l'altre costat de l'estança, agafa una altra galeta, la posa sobre la lleixa de la llar de foc i...

... i en Mourad s'ho mira, es posa dret, arreplega la galeta, la mossega amb les dents... i, un cop devorada, s'acosta a l'armari, agafa un plat, coberts, s'enfila a la taula, seu a la gatzoneta, pica el plat amb la forquilla i el ganivet, i nosaltres li servim menjar tal com ens ha demanat. Llavors, ...

en Bertil, amb la mateixa seguretat i amb tota senzillesa, conclou, mentre nosaltres estem bocabadats davant aquesta escena extraordinària:

«i després, cal deixar que ho agafin!».

2. Davantal blanc

Un impressor acaba de traslladar les seves oficines a La Tour-d'Aigues, que és a la mateixa distància de la seva empresa parisenc que de la nova impremta que ha comprat fa poc a Milà.

Al Grand Réal no para de descobrir-hi coses noves: convida clients i relacions a l'Alberg, assaboreix els formatges de cabra i les verdures, el vi i l'oli d'oliva del molí, compra les creacions d'ebenisteria i ceràmica decorada, els petits mobles d'exterior de fusta de xiprer i les obres de ferreria...

Un dia em demana de visitar el molí d'oli d'oliva (és un molí dels antics, amb la mola de granit i els cofins).

Al molí hi treballa en Luc, encarregat de netejar el terra sempre oliós, amb el seu davantal de vinil que el protegeix fins als peus...

Jo li parlo de l'olivicultura, tan antiga en aquesta zona, de la gran glaçada del 1956, del rebrot de les oliveres que van sobreviure, de les noves relacions que hem establert amb la gent local gràcies al molí... i, al final, arribem al tema... l'impressor abaixa la veu i em pregunta:

- «El cas és que, en les vetllades a París, de vegades es parla sobre autisme i el que sempre trobo extraordinari és que cadascú en té la seva pròpia idea, la seva teoria... I vostè, amb la seva experiència, què en pensa?»

A manera de resposta, m'adreço a en Luc:

- «Luc, de quin color és el teu davantal?»

Vol respondre, no se'n surt, remuga, té una lluita interna, i al final deixa anar, de mal humor:

- «Bé, és vermell!»

Jo li replico, sense sorprendre'm:

- «I jo, de quin color el veig?»

I ell, sospirant:

- «Tu? Tu, és clar, el veus blanc!»

3. La Flora i la reunió

La Flora es dóna cops, amb un peu contra l'altre sobre la tibia, i crida (fins a desmaiarse!) cada dimecres al matí quan travessa el llindar de la casa de La Brèche i surt al carrer per anar amb camioneta a participar de les activitats de la granja de La Bourquette... però també durant la reunió, des que s'hi asseu fins que s'acaba.

Aquestes autolesions preocupen i fan sentir culpable l'educadora que treballa els dimecres al matí... De fet, la mare amb qui en parlem recorda la tristesa de separar-se'n els dilluns quan la Flora acaba entristida el seu cap de setmana en família... sovint li endarrereix la separació amb l'excusa d'algun petit problema de salut. D'altra banda, al centre on havia estat internada abans, la mare havia aconseguit que tornés a casa cada dimecres.

Les autolesions durant la reunió desesperen l'equip, desvalgut, i cadascú prova de trobar-hi una explicació i una solució: l'última descoberta va ser que devia tenir necessitats imperioses... i, efectivament, aturava els cops mentre aquesta educadora li agafava la mà, però els reprenia quan, asseguda altre cop, l'hi deixava anar.

Els anys passen, però el seu patiment, i el nostre, no.

Un dia prenc una «decisió personal»: - l'hem d'ajudar a aturar aquesta violència que exerceix contra ella mateixa! ...

Aleshores s'imposa aquesta evidència: la reunió, a causa de l'espectacle humà que proposa, amb els «jo» i els «nosaltres» que proposa, li provoca una «lesió» que ella manifesta amb accions!

Jo sóc a la seva esquerra i li demano a l'educadora de la dreta que observi el que pugui passar.

Quan la Flora es dóna cops i crida, la toco amb un dit a la part de dalt del braç, com si es tractés d'un punt de «fusió»: ella s'atura de cop; enretiro el dit, de seguida engega aquells crits i cops espantosos.

Gràcies a aquesta vivència compartida podem parlar després, a la reunió d'equip, d'aquesta lesió provocada, en ella i en els altres, per la reunió que significa relació, perquè és separació, diferenciació i perspectiva d'individualitat...

Aquesta reunió: unes cadires pràcticament iguals, un seient per a cadascú, un lloc on fer-se el seu lloc, la seva diferèn-

cia: tu, jo, nosaltres, en el teixit d'allò que tenim en comú, la comunicació.

El nouvingut recorda als altres el tràngol d'aquesta reunió: fuig, enganxa la cara al vidre, es col·loca a tocar de la porta, se situa al marge o al darrere del cercle i, al final, hi serà present alterant les converses amb sorolls incessants... i acabarà esperant amb impaciència el dia i l'hora de la gran cita amb la seva existència.

Per conjurar la por de la lesió se servirà d'exhibicions, com la del dervix quan giravolta: més a prop del centre del cercle, un al darrere, un altre dempeus o fins i tot ocupant tot l'espai del cercle, girant sobre si mateix, tan de pressa com pot, com una autèntica baldufa...

... per ser, simultàniament, el centre de la mirada de tothom... ●